

ОСВІТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОЛІТОЛОГІЧНИХ ВЧЕНЬ ПРО СУСПІЛЬНУ ПАМ'ЯТЬ

Осуществлен анализ культуры памяти как самостоятельной ценности политической жизни, ее роли в формировании и развитии демократического политического сознания и политического поведения молодежи. Динамика политического сознания рассматривается в процессе постепенной трансформации памяти общества и отношения к ней, под влиянием образовательной системы. Подчеркивается значение политического и гражданского образования и воспитания для возвращения демократической культуры памяти в обществе. Обозначенная проблема, безусловно, актуальна для стран с тоталитарным или авторитарным прошлым, в общем, и для посткоммунистических режимов, в частности.

В залежності від ряду обставин важливою передумовою або ж викликом становлення української демократії виступає культура пам'яті, що закономірно постає складовою громадянської культури і культури політичної діяльності, та обумовлена ступенем демократичності суспільства, рівнем вирішення політичних та соціально-економічних проблем, загальним розвитком політичної і духовно-культурної сфери. Сучасне українське суспільство у своїх ностальгійних настроях та песимістичному світосприйнятті реалізує відповідну еклектичну політику пам'яті, переважаною часто несумісними символами, героями, пам'ятними датами тощо. Поверхові, фрагментовані судження про історію часто є результатом комерціалізації політики пам'яті, коли минуле і спогади про нього не сприймаються як самодостатня цінність суспільства, частина його культури, але як спосіб отримання додаткової вигоди у ході політичного суперництва або ринкових відносин. За таких обставин особливо актуалізуються освітні перспективи України, можливості навчально-виховного простору у трансформації групової та індивідуальної політичної свідомості.

Громадянській культурі пам'яті, як і політичній культурі в цілому, навчаються. Такий новий підхід, як зауважив К.Байме, став важливою ознакою розвитку політологічних досліджень у другій половині ХХ ст., коли від аналізу успадкованих властивостей, науковці перейшли до вивчення процесів соціальної передачі, передусім політичної соціалізації [1, с.258-259]. Відомо, що окрім сім'ї, приватного оточення, ЗМІ, державних, політичних та громадських організацій, суттєве значення у процесі залучення індивіда до політичного життя суспільства відіграє освіта. Підтвердженням такої думки можуть бути соціологічні зрізи за віковими відмінностями громадян України, неодноразово проведені Центром Разумкова, Фондом «Демократичні ініціативи», Інститутом соціології НАНУ. Українців різних поколінь відрізняє різна культура пам'яті, до якої їх долучали різні освітні системи.

Тож у розвитку громадянської культури пам'яті в Україні значимим є потенціал навчальних закладів. Очевидною є потреба у виробленні доступного і цікавого для переважаючої більшості молодих людей знання про минуле. У зв'язку з цим, важливо приділяти пильну увагу і роботі з викладацькими кадрами. Як вважає І.Симоненко, не зважаючи на розроблені плани викладання історії України, багато вчителів Східного і Південного регіонів інтерпретують національну історію досить довільно, продовжуючи ретрансляцію усталених радянських міфів, що зводить нанівець зусилля з формування національної ідентичності серед молоді [4, с.58].

Втім йдеться не лише про історичну освіту та її значення в розвитку культури пам'яті громадян в Україні, але й значний потенціал соціально-гуманітарних курсів у середній та вищій школі. Саме в рамках останніх розвивається критичне мислення (вміння розуміти багатозначності, узагальнювати та абстрагуватись, виділяти головне і визначальне) як невід'ємна частина культури пам'яті підростаючого покоління. Такі навчальні дисципліни як «Громадянська освіта», «Україна і я», «Людина і світ», «Краєзнавство» досі залишаються швидше формальними шкільними проектами, аніж потужними навчально-виховними ресурсами у справі розвитку громадянської культури суспільства.

Досі непевною є державна позиція і з питання політичної освіти у вищій школі. Сьогодні при більшості вищих навчальних закладів України працюють кафедри політології, котрі забезпечують викладання дисципліни «Політологія» як нормативної частини циклу навчальних планів бакалаврів усіх спеціальностей, а на базі провідних університетів та академій ведеться підготовка фахівців вищої кваліфікації (бакалаврів, спеціалістів, магістрів) за спеціальністю «політологія». Однак в часі надмірних суспільних очікувань та інерційності політичної системи, громадяни України пережили не одну хвилю спільних розчарувань. Результатом їх стала не лише загальна критика діяльності державної еліти, але й скептичне відношення до базових демократичних принципів, теорій розвитку, концептів модернізації, розроблених в процесі тривалої копіткої роботи вітчизняних політологів. Ці, на перший погляд, «абстрактні» теоретичні конструкції мало прижилися у суспільній свідомості, та здебільшого були витіснені короткочасними, вузько прагматичними орієнтаціями громадян. Помітною є загальна тенденція падіння в очах громадськості авторитету сучасного соціально-гуманітарного знання. Сьогодні лише 27,5% населення України відчуває брак сучасних політичних знань, інша чверть (24,4%) взагалі не цікавиться ними, така ж кількість людей (24,4%), що вважають себе достатньо обізнаними у цій галузі, решта не змогла дати чіткої відповіді на запитання [5, с.553].

Погодимось з думкою В.Дем'яненко про те, що сьогоднішнім студентам і викладачам вузів, учителям шкіл довелося жити і працювати у виключно складний період розвитку нашого суспільства, який характеризується тотальним руйнуванням попередньої радянської системи, невдалими спробами реформування, пошуком ідеї, здатної об'єднати українське суспільство. У вітчизняній загальній і вищій освіті так чи інакше присутні переписування історії та ідеологізація гуманітарних наук. Історія, суспільно-гуманітарні дисципліни, право, економіка, іноземні мови безпосередньо формують ідеологічну основу молодої людини. Тому політизація, перетворення гуманітарної освіти в інструмент політичної боротьби недопустиме. Трактування вітчизняної та світової історії не може змінюватися зі зміною президента чи міністра освіти, не може і не повинне залежати від особистих смаків, комплексів і фобій будь-якої посадової особи, підкреслює дослідниця [2].

Викладання політології повинно становити вагомий складовий елемент освітніх програм для різних категорій населення, як в рамках існуючої державної системи освіти України, так і за її межами. Перед науково-педагогічною громадою сьогодні постають нелегкі завдання сприяти інституціоналізації і теоретико-методологічній систематизації процесу досліджень в галузі політичної дидактики, надати політичній освіті і громадянському вихованню загальнодержавного статусу. Подібні напрямки розвитку політології співзвучні вимогам демократизації політичного життя, що безпосередньо залежать від необхідних заходів піднесення політичних свідомості і

компетентності громадян. За умови низького рівня політичної поінформованості недостатньою є саме політична компетентність населення, відмічає Л.Нагорна, страждає на необізнаність масова політична свідомість, а отже й відсутня належна для демократичного політичного розвитку політична довіра у суспільстві [3, с.189]. Досягнення довіри між суб'єктами та об'єктами влади, повернення довіри людей одне до одного, створення комфортного мінімуму для налагодження нормального громадсько-політичного життя є також невід'ємною частиною розвитку діалогічної культури спілкування у політиці пам'яті.

За цих обставин актуальними видаються подальші політологічні пошуки, спрямовані на розвиток таких понятійно-категоріальних та теоретико-методологічних основ суспільно-політичного знання, які б дозволяли враховувати усю багатоманітність явищ політичного життя, вчасно реагувати на його динаміку, розробляти суспільно корисні концепції політичного розвитку, прогнозувати імовірні варіанти майбутнього поступу. Вчення про суспільну пам'ять до певної міри конкретизує численні наукові здобутки вітчизняної політології, розширює можливості сучасних теорій демократизації, громадянського суспільства, активістської політичної культури, політичної ідентичності, людського виміру політики. Зрештою розвиток наукових, громадських, державних прагнень до спільного прочитання минулого закладає значний потенціал для відновлення демократичних політичних цінностей у суспільстві, що трансформується.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Байме К. Політичні теорії сучасності /Клаус фон Байме [Пер. з нім. М.Кутаєвої та М.Бойченка]. – К.: Стило, 2008. – 396 с. – (Сучасна гуманітарна бібліотека).
2. Дем'яненко В. М. Ідеологізація історії та історичної освіти /В.М. Дем'яненко // Сучасна наука в мережі Інтернет: Матеріали восьмої Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kandidat-politichnih-nauk-demyanenko-vm-ideologizatsiya-istoriyi-ta-istorichnoyi-osviti/>
3. Нагорна Л.П. Політична культура українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії /Л.П.Нагорна. – К.: Стило, 1998. – 278 с.
4. Симоненко І.М. Особливості структури історичної пам'яті українського народу та шляхи формування національного історичного нарративу /І.М. Симоненко // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 7(10). – С. 51 – 61.
5. Українське суспільство 1992-2008. Соціологічний моніторинг / За ред. В. Ворони, М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2008. – 656 с.

УДК 811.161.2'373.7(043)

Григораш А. М.

**ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ В ІДІОСТИЛІ ПИСЬМЕННИКА
(на матеріалі книги Ю. Г. Ілленка «Юрка Ілленка доповідна Апостолові Петру»)**

Визначити жанр книги «Юрка Ілленка доповідна Апостолові Петру» неможливо. Сам автор пише про своє творіння – «роман-хараман», при цьому пояснюючи читачам: «Хараманами баба Надя називала мої вигадки про те, чого не було і не могло бути» [1: с. 4]. Тим не менше обраний нами твір можна розглядати і як дещо белетризовану біографію, і як спогади про минулу епоху, на яку припали молоді роки автора, і як сучасну публіцистику. Саме на публіцистичному аспекті втілення авторської думки ми й зосередимо свою увагу.

Невід'ємною ознакою сучасної публіцистики є функціонування фразеологічних інновацій, що визначаються нами як мовленнєві реакції, оформлені у вигляді сталих словосполучень, на все нове в суспільно-політичному, економічному, культурному, спортивному тощо в житті України і світу. Слід зазначити, що виявленню фразеологічних інновацій у художньо-публіцистичних текстах заважає брак відповідних словників. Але у пригоді цілком слушно можуть стати словникові матеріали В. М. Мокиєнка, що містять у собі досить об'ємний шар фразеологічних інновацій із вдаливими спробами його тлумачень.

До радянського минулого Ю. Г. Ілленко відчуває щире відрозу. Але й незалежне «сьогодення» його теж не дуже влаштовує, особливо за часів президентства Л. Д. Кучми: «А ця сценка було мною поцуплено з казочки, яка тоді називалася Верховна Рада Української РСР. Зараз то не казочка, жанр помінявся, зараз це – театр абсурду з нон-стоп виставою «Незалежний Хазарський Кучмонат», сценарій для якої пишуть в Кремлі» [1: с. 130]. Пор. у словникових матеріалах: «Театр абсурду. Держава або будь-яке інше суспільне явище (звичайно прорадянське чи пострадянське), що підкорене ірраціональним, недолугим, позбавленим жодного сенсу, а отже, жорстоким до маленької людини законом» [2: с. 118]. При цьому протестні настрої подекуди виявляються на суто побутовому рівні: «Коли ми, ті, хто в ту ніч брали Жуковку на членовозі з кремлівського гаража, опісля колективно згадували свій урядовий вік-енд. Щоб реставрувати погодинно всі події, я не міг второпати, як нам вдалося заблювати коринфські мармурові колони до рівня другого поверху» [1: с. 329]. Пор.: «Вік-енд. Кінець тижня, що присвячений відпочинку, поїздкам за місто тощо» [2: с. 127].

Слід зазначити, що деякі фразеологічні інновації автор вживає не з високим заперечувальним пафосом, а скоріше з добрим гумором: «Крім того, я не відчував сильного бажання стати співцем одеської (так вони в Штатах називають єврейську мафію з Одеси) мафії. Навіть за скажене бабло не відчував. А потім, хто зна, я напишу, йому не сподобається, і мене заллють бетоном у фундамент готелю, який як раз починали будувати навпроти моїх вікон на місці будинку старокиївського архітектора Беретті. У них це запросто, в хрещених батьків. Та й економія бетону...» [1: с. 477]. Пор.: «Хрещений батько. Ватажок мафії» [2: с. 68]. Особливо яскраво це виявляється у «неполітичних» контекстах: «Куртку, власне, ми купили молодшому сину Андрію в подарунок. Куртка фірми «Gerry», кращої я не бачив у житті. Була кишеня для космічного маячка, щоб тебе с можна було відшукати і під сніговою лавиною, і у нічному стрипклубі, і в гречці, якщо вскочиш у гречку, навіть у внутрішній еміграції» [1: с. 167]. Пор.: «Внутрішня еміграція. Прихований, внутрішній протест проти існуючого ладу при зовнішньому підкоренні йому; «заглиблення у себе» в духовному та політичному сенсі» [2: 148].